

Minoritetshandlingsplan 2019-2022

- samiskt förvaltningsområde

Dnr: KS-2019-0004-100, fastställd av Kommunfullmäktige 190325, §5
Dnr: KS-2021-0034-100, revidering fastställd av Kommunfullmäktige 210329, §14

Dorotea kommun
Kraapohken tjielte

Sammanfattning

Dorotea kommun (Kraapohken tjielte) ingår från och med den 1 januari 2012 i förvaltningsområdet för de samiska språken och omfattas av *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724)*. Lagen ställer särskilda krav på förvaltningskommunerna i arbetet med att stärka de nationella minoriteternas rättigheter. De nationella minoriteterna i Sverige är samer, tornedalingar, sverigefinnar, judar och romer. Minoritetsspråken är samiska, meänkieli, finska, jiddisch och romani chib. Samerna har även en särskild särställning som urfolk i Sverige. Lagen SFS 2009:724 även kallad minoritetslagen innehåller även tre grundskyddsparagrafer 3-5b§ som gäller för alla nationella minoriteter i hela landet, oavsett om man ingår i ett förvaltningsområde eller ej. From den 1 januari 2019 revideras minoritetslagen, så att rättigheter och skyldigheter stärks ytterligare för minoriteterna.

Handlingsplanen skall vara ett dynamiskt verktyg i det dagliga arbetet i alla kommunala verksamheter, med att skydda de lagliga rättigheterna och att stärka samernas och minoriteternas ställning. Handlingsplanen innehåller kortsiktiga och långsiktiga mål samt riktlinjer och åtgärder för att uppnå dessa mål. Handlingsplanen och budgeten följs upp, utvärderas av den samiska samrådsgruppen. Handlingsplan och budget styrs efter lagstiftningar, aktuellt behov samt språk- och kulturinventering och skall revideras år 2022/2023.

En övergripande sammanfattning av kommunens ansvar:

- Informationsskyldighet
- Samrådsskyldighet genom strukturerad dialog, även barn- och ungdomar
- Anta mål och riktlinjer för minoritetspolitiskt arbete
- Skyldighet att tillhandahålla förskola på samiska samt informera vårdnadshavare om detta
- Skyldighet att tillhandahålla äldreomsorg på samiska samt informera den äldre om detta
- Tillhandahålla äldreomsorg på samtliga minoritetsspråk om kommunen har tillgång till personal som behärskar språken
- Skydda och främja de nationella minoritetsspråken
- Främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur
- Skapa minoritetsspråkig service för muntliga och skriftliga kontakter

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning	2
1. Förord	4
2. Inledning	5
2.1 Minoritetspolitisk bakgrund och syfte	5
2.2 Sveriges minoritetspolitik	6
2.3 Kommunens allmänna ansvar gällande grundskyddet	8
3. Dorotea samisk förvaltningskommun	10
4. Informationsskyldighet	12
4.1 Lagstiftning och författningskommentarer	12
4.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål	12
4.3 Riktlinjer och åtgärder	12
5. Det allmännas ansvar för de nationella minoriteternas språk och kultur	13
5.1 Lagstiftning och författningskommentarer	13
5.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål	14
5.3 Riktlinjer och aktiviteter	14
6. Inflytande och delaktighet	15
6.1 Lagstiftning och författningskommentarer	15
6.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål	16
6.3 Riktlinjer och åtgärder	16
7. Rätten att använda samiska, meänkieli och finska hos myndigheter	17
7.1 Lagstiftning och författningskommentarer	17
7.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål	18
7.3 Riktlinjer och åtgärder	18
8. Samiska, meänkieli och samiska i förskola och viss annan pedagogisk verksamhet	19
8.1 Lagstiftning och författningskommentarer	19
8.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål	20

HANDLINGSPLAN - samiskt förvaltningsområde

Datum: 2018-12-20

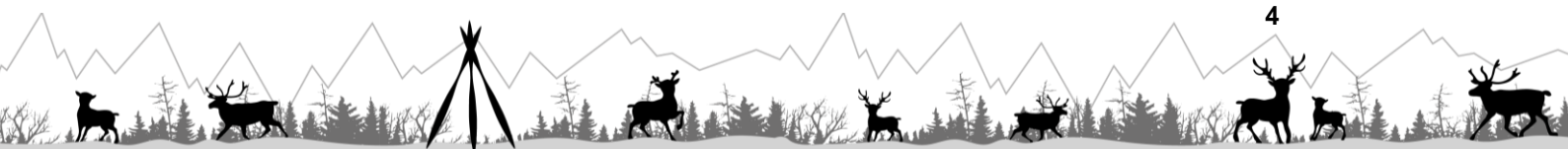
8.3 Riktlinjer och åtgärder	21
9. Modersmålsundervisning och integrerad samisk undervisning i grundskola.....	22
9.1 Lagstiftning och författningskommentarer	22
9.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål.....	23
9.3 Riktlinjer och åtgärder	23
10. Samiska, meänkieli och finska i äldreomsorg	24
10.1 Lagstiftning och författningskommentarer	25
10.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål	26
10.3 Riktlinjer och aktiviteter	26
11. Uppföljning och uppdatering	27
12. Referenser	28
13. Bilagor.....	29

1. Förord

För att förverkliga regeringens minoritetspolitiska strategi antogs en Minoritetshandlingsplan gällande samiskt förvaltningskommun i Dorotea kommun. Dorotea blev samisk förvaltningskommun den 1 januari 2012. Denna handlingsplan har reviderats två gånger tidigare och nu är det tredje gången den revideras, varför den revideras nu är att from. den 1 januari 2019 träder ändringar i minoritetslagen i kraft. Ändringarna förstärker rättigheterna för de nationella minoriteterna samer, tornedalingar, sverigefinnar, judar och romer samt minoritetsspråken samiska, meänkieli, finska, jiddisch och romani chib. Handlingsplanen beskriver kommunens kortsiktig och långsiktiga mål samt riktlinjer och åtgärder. Den skall vara ett verktyg i det dagliga och långsiktiga arbetet med att skydda de lagliga rättigheterna och att stäkra samernas och minoriteternas ställning.

2. Inledning

Av propositionen *Nationella minoriteter i Sverige (Prop. 2008/09:158)* framgår det att Sverige inte i tillräckligt hög grad har levt upp till sina folkrättsliga minoritetsåtaganden. I ett historiskt perspektiv har urfolket samerna och minoriteterna förtryckts och osynliggjorts. Regeringens slutsats är därför att det behövs ett medvetet arbete för att integrera ett minoritetsinriktat tankesätt i kommuners och myndigheters arbete med minoriteterna. Regeringen skriver vidare att utvecklingen av minoritetspolitiken är en fortlöpande process där insatserna för att stärka och skydda de nationella minoriteterna ska ingå som en naturlig del i samhällets åtaganden gentemot medborgarna.

Ett förstärkt ansvar att skydda och främja de nationella minoritetsspråken har införts i Sverige, sedan 1 januari 2010. *Lagen om minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724)*, innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen. Bestämmelser om nationella minoriteter gällande förskola och sådan pedagogisk verksamhet återfinns i *Skollagen (SFS 2010:800)*, även minoritetsspråk inom grundskolan. Även *Socialtjänstlagen (SFS 2001:453)* har kompletterats gällande minoritetsspråk.

2.1 Minoritetspolitisk bakgrund och syfte

Det internationella ramverket för skyddet av de mänskliga rättigheterna tar sin utgångspunkt i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna från 1948. Den följdes 1966 av de två internationella konventionerna om medborgerliga och politiska rättigheter respektive om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, vilka är juridiskt bindande för de stater som tillträtt dem, däribland Sverige.

Riksdagen bekräftade samernas ställning som urfolk år 1977. I februari 2000 ratificerade Sverige både *Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (1992, Ramkonventionen)* och *Europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (1995, Minoritetsspråkskonventionen)*. Syftet med *Ramkonventionen* är att skydda nationella minoriteters fortlevnad. *Ramkonventionen* innehåller bestämmelser som garanterar minoriteterna, en rad grundläggande mänskliga rättigheter och friheter bland annat:

- Skydd från diskriminering
- Skydd från fientlighet och våld
- Mötes-, förenings-, tanke-, samvets- och religionsfrihet
- Åsikts- och yttrandefrihet på det egna språket

Staterna som tillträtt *Ramkonventionen* åtar sig vidare att erkänna att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att fritt och utan ingripande använda sitt minoritetsspråk privat och offentligt såväl muntligt som skriftligt. I samband med ratificeringen angavs även att de nationella minoriteterna är samer, tornedalingar, sverigefinnar, judar och romer.

Syftet med *Minoritetsspråkskonventionen* är kulturellt betingat. Den bidrar till att bevara och utveckla Europas mångkulturella arv och flerspråkighet inom landsgränserna. Staterna anser att värnandet om historiska landsdels- och minoritetsspråk bidrar till att upprätthålla och utveckla Europas kulturella rikedomar och traditioner. Varje stat väljer vilka nationella minoritetsspråk som skall skyddas under konventionen och nivån på detta skydd. Samiska, meänkieli och finska uppfyller kravet på historisk geografisk anknytning, medan jiddisch och romani chib är territoriellt obundna språk i Sverige.

I samband med Sveriges ratificering infördes minoritetspolitiken som ett politikområde inom den svenska statsbudgeten. Syftet med den svenska minoritetspolitiken är bland annat att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja minoritetsspråken så att de hålls levande. Samiska, meänkieli och finska omfattas också genom sin historiskt sett starka geografiska tillhörighet av särskilda regionala åtgärder. Samerna har dessutom en särställning i egenskap av ursprungsbefolkning i Sverige. I oktober 2010 fastslog Sveriges regering att samerna är ett folk i *Grundlagen/Regeringsformen (SFS 2010:1408)*. Grundlagen säger att det samiska folkets, etniska och språkliga samt religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas.

FN:s generalförsamling antog år 2007 en deklaration om urfolkens rättigheter, *Urfolksdeklarationen*. *Urfolksdeklarationen* säger bland annat att urfolk har rätt till eget språk och utbildning i sin egen kultur och på sitt eget språk, rätt att delta i beslutsfattande som berör deras rättigheter och rätt att utveckla sina egna beslutsfattande institutioner.

2.2 Sveriges minoritetspolitik

Sverige ska säkerställa efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter. Det är rättigheter som bl.a. följer av internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. För att åstadkomma efterlevnad och förverkliga det minoritetspolitiska målet har regeringen identifierat behovet av ett helhetsgrepp kring de utmaningar och möjligheter som finns inom området.

Riksdagen antog i december 1999 förslagen i propositionen *Nationella minoriteter i Sverige (Prop. 1999/99:143)* därefter ratificerade regeringen i februari 2000 som tidigare nämnt *Ramkonventionen* och *Minoritetsspråkskonventionen*. Som ett led i detta arbete infördes år 2000, *Lagen om rätt att använda samiska bos*

förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1175) och Lagen om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (SFS 1999:1176).

Europarådets granskning av den förda svenska minoritetspolitiken under åren 1999 till 2009 pekade på stora behov av förbättringar inom en rad områden samt att det krävdes ytterligare åtgärder. Utifrån dessa erfarenheter presenterade regeringen i mars 2009 en ny minoritetspolitisk strategi och i juni 2009 antog riksdagen förslagen i propositionen *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna (Prop. 2008/09:158)*. För att säkerställa en bättre efterlevnad antog riksdagen propositionen och i januari 2010 ersatte *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724)*, de tidigare minoritetslagarna *SFS 1999:1175* och *SFS 1999:1176*.

Den 1 september 2016 fattade regeringen beslut om en översyn och analys av Minoritetslagen, översynen och analysen av minoritetslagen redogjordes i *SOU 2017:60 Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik* och *SOU 2017:88 Nästa steg? Del 2*, som resulterade i *propositionen 2017/18:199 En stärkt minoritetspolitik*. För att stärka minoritetslagen som reglerar de nationella minoriteternas rättigheter beslutade regeringen den 28 juni 2018 om *En stärkt minoritetspolitik (Prop. 2017/18:99)*. Propositionen är en del av den reviderade inriktningen för minoritetspolitiken för att ta nästa steg i arbetet. De samlade åtgärderna utgör därför en nystart för en stärkt minoritetspolitik. Propositionen innehåller även en del av revideringen av den minoritetspolitiska strategin och bedömningar om den fortsatta inriktningen för minoritetspolitiken.

Den reviderade lagen, som träder i kraft den 1 januari 2019, stärker de nationella minoriteternas rättigheter ytterligare. Vid årsskiftet träder även ändringar i *Skollagen (SFS 2010:800)* i kraft vad gäller förskola på nationella minoritetsspråk samt ändringar i *Socialtjänstlagen (SFS 2001:453)* gällande personal med kunskaper i minoritetsspråken.

Regeringens övergripande syfte med minoritetspolitiken är bland annat:

- Säkerställa en bättre efterlevnad av Ramkonventionen och Minoritetsspråkskonventionen
- Stärka minoriteternas delaktighet och inflytande samt synliggöra minoriteterna
- Motverka diskriminering och utsatthet av minoriteterna
- Minoriteterna ska ges möjlighet att tillägna sig, bruka och utveckla sitt modersmål och utveckla en egen kulturell identitet
- Minoriteterna ska kunna överföra sitt minoritetsspråk och sin kultur till nästa generation
- Minoritetsspråken, som utgör en del av det svenska kulturarvet, ska kunna bevara och utvecklas som levande språk i Sverige

Minoritetsstrategins fortsatta inriktning delas in i tre delområden.

Inflytande och delaktighet; Enskilda ska ha reell möjlighet att påverka sin situation genom strukturerat inflytande i beslutsfattandet. Barn och unga ska ges stärkt inflytande. Organisationer är experter och företrädare och deras verksamhet bör stödjas. Kapacitets- och kunskapshöjande åtgärder för organisationer och offentlig förvaltning.

Språk och kulturell identitet; Minoriteternas egen kulturutövning ska stödjas för att bygga långsiktiga strukturer för synlighet, utveckling och fortlevnad. Den pågående språkbytesprocessen ska brytas. Språken ska stödjas, bl.a. genom ett långsiktigt och samlat handlingsprogram för språkbevarande. Organisering av språkcentrum eller motsvarande. Utbildningsväsendet avgörande för språkrevitalisering.

Diskriminering och utsatthet; Diskriminering och utsatthet är oacceptabelt. Främjande och förebyggande arbete, bl.a. inom ramen för strategin för romsk inkludering. Planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Allmän ordning och säkerhet är centralt. Synliggörande av historia och ökad kunskap om rättigheter.

Strategin för de nationella minoriteterna

2.3 Kommunens allmänna ansvar gällande grundskyddet

För Dorotea kommun gäller paragraferna 1§-12§ och 17§-21§ i minoritetslagen. I lagstiftningen finns även minoritetslagens allmänna bestämmelser eller grundskyddet, *SFS 2009:724 3-5b§* som gäller i hela landet och omfattar samtliga fem nationella minoriteter oavsett om man är förvaltningsområde eller ej. För förvaltningsområden finns också särskilda regler från 6§ i lagen *SFS 2009:724*. Grundskyddet innehåller:

- förvaltningsmyndigheter ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till (3 §)

HANDLINGSPLAN - samiskt förvaltningsområde

Datum: 2018-12-20

- det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken (4 §, även 8 § språklagen 2009:600)
- det allmänna ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige (4 §)
- barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt (4 §)
- förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor. Samråd skall ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog (5 §)
- förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar (5a§)
- kommuner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete (5b§)

Minoritetslagen är en rättighetslagstiftning och de nationella minoriteternas rättigheter är en del av de mänskliga rättigheterna. Implementeringen av lagen i kommuner handlar med andra ord om att förverkliga rättigheter och inte enbart om att tillgodose behov, intressen eller önskemål.

3. Dorotea samisk förvaltningskommun

Det är av stort värde för kommunen att främja och utveckla den samiska kulturen, de samiska språken och dess näringar eftersom det utgör en stor tillgång som berikar Dorotea kommun, historiskt men även i dagsläget och i framtiden. Dorotea kommun har haft en levande samisk kultur så långt vi kan blicka tillbaka i tiden. Ett antal personer och företag bedriver och livnär sig på renskötsel, det skapar i sin tur arbetstillfällen till andra aktörer i kommunen. Den samiska närvaron, dess kultur och näringar ska ses som en resurs med goda utvecklingsmöjligheter. Det finns ett betydande värde för Dorotea kommun att främja och utveckla det samiska språket, den samiska kulturen och de samiska näringarna.

Dorotea kommun har sedan 2 Maj 2012 haft en samisk samordnare, som jobbar med frågor rörande samisk förvaltningskommun. Arbetsuppgifter för den samiska samordnaren är varierande, arbetsuppgifter är bland annat att:

- Ansvara för genomförande av samiska samrådsgruppsmöten, cirka 4-6st/år
- Planera och handha utbildning och informationsinsatser i kommunen gällande minoritetslagen
- Sköta det löpande administrativa arbetet
- Minoritetshandlingsplan och verksamhetsplaner
- Språk- och kulturinventering
- Synliggöra samernas språk- och kultur samt utveckla kunskaper
- Samordna och planera det minoritetspolitiska arbetet gällande samer enligt lagar och propositioner i kommunen
- Återrapportera till tillsynsmyndigheterna
- Planera sydsamiskt språk- och kulturarbete bland den samiska befolkningen men även andra varieteter kan förekomma i kommunen
- Kontakter när det gäller andra aktörer inom minoritetspolitikiskt arbete

Dorotea kommun får statsbidrag för merkostnader i samband med Minoritetslagen. Statsbidraget skall inte bekosta åtgärder gällande grundskyddet/allmänna bestämmelser 3-5b§ eller kostnader som rör sådant som kommunen redan tidigare är skyldig att göra. Samiska samrådsgruppen är beslutande gällande statsbidragets användning. *Förordningen om nationella minoriteter och minoritetspråk (SFS 2009:1299), 5 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas, i mån av tillgång på medel, till de kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska enligt 6 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetspråk.*

8 § Statsbidrag till kommunerna och landstingen lämnas årligen. Statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och landstinget med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetspråk, och till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska. Varje kommun ska tillsammans med de nationella minoriteterna inventera de

HANDLINGSPLAN - samiskt förvaltningsområde

Datum: 2018-12-20

behov som finns i kommunen av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.

Statsbidraget kan användas till bland annat:

- Informationsinsatser och översättningar
- Synliggöra samernas kultur och utveckla kunskaper
- Kultur- och språkinsatser
- Dialog och samråd med samerna
- Språk- och kulturinventering
- Organisationsöversyn och förändringar
- Synliggörande av minoriteter och minoritetsspråk, tex. skyltning
- Initiala mobiliseringsinsatser, tex. inköp av litteratur och pedagogiskt material
- Del av personalkostnader
- Handlingsplan

Handlingsplanen är uppbyggd genom olika delområde som föreskrivs i lagen, under rubriknumrena 4-10 redovisas vad lagen föreskriver och delar ur författningskommentarer samt riktlinjer och åtgärder. Gällande paragraferna 1, 3, 5, 5a, 5b, 7, 10, 17, 18, 18a, 18b och 18c, är författningskommentarer hämtade ur *Prop. 2017/18:199 En stärkt minoritetspolitik.*

Författningskommentarer till övriga paragrafer är hämtade ur *Prop. 2008/2009:158 Från erkännande till egenmakt.*

4. Informationsskyldighet

För att lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråks intentioner ska förverkligas krävs information och kunskap om minoritetsfrågorna i alla delar av samhället. Det handlar om kommunens skyldighet att informera minoriteterna om deras rättigheter och ge samhällsservice på minoritetsspråk. Om det ska kunna ske på ett effektivt sätt måste det inom myndigheterna finnas både språkkunskaper och kunskaper om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Dessutom behöver myndigheterna ha kännedom om den faktiska situationen för minoriteterna i området. Myndigheternas sätt att bemöta de nationella minoriteterna i den lokala eller regionala vardagen är av stor betydelse, inte minst med tanke på hur minoriteterna har behandlats genom historien, därav är ett positivt bemötande från myndighetshåll av största vikt.

4.1 Lagstiftning och författningskommentarer

SFS 2009:724, 3§ Kommuner och landsting ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter och det allmännas ansvar enligt denna lag och de föreskrifter som denna lag hänvisar till. Detsamma gäller statliga förvaltningsmyndigheter vars verksamhet är av betydelse för de nationella minoriteterna eller minoritetsspråken.

Ur författningskommentarerna: I paragrafen föreskrivs en skyldighet att lämna information till de nationella minoriteterna. Informationen ska inte bara omfatta de nationella minoriteternas rättigheter utan även det allmännas ansvar enligt minoritetslagen och andra föreskrifter som lagen hänvisar till.

4.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

Att samer, minoriteter och det allmänna har god kännedom om minoritetslagen, dess innehåll gällande rättigheter och skyldigheter. Att kommunen handhåller informationsmöten och generell information om minoritetslagen på hemsida, via broschyrer, både på svenska och samiska.

4.3 Riktlinjer och åtgärder

- Uppdatera kontinuerligt information på Dorotea kommuns hemsida och Facebook om samiskt förvaltningskommun och minoritetslagen.
- Intern information inom kommunförvaltningen och den politiska organisationen om samernas och minoriteternas rättigheter skall ske kontinuerligt.
- Intern och extern information om kommunens fortlöpande arbete med minoritetspolitiken.
- Informationsbroschyrer skall finnas tillgängliga på allmänna platser.
- Broschyrer riktade till förskola och äldreomsorg skall finnas översatta på samiska, dessa skall finnas tillgängliga för allmänheten och hos berörda verksamheter.

- All personal inom kommunens verksamheter bör hålla sig informerade om minoriteternas rättigheter samt det allmännas ansvar och skyldigheter.
- Anordna information för kommunens alla verksamheter och allmänheten. Särskilt ska personal inom förskola, skola och äldreomsorg beaktas vid sådana insatser.

5. Det allmännas ansvar för de nationella minoriteternas språk och kultur

De nationella minoritetsspråken har under lång tid tappat mark i Sverige, minoriteternas språkfärdigheter blir allt sämre och samtidigt försämras möjligheten att föra språket vidare till nästa generation. Det gäller att vända språkbytesprocessen och få igång revitalisering av de nationella minoritetsspråken. Det kräver stora insatser från allmänhetens sida för att höja språkets status och skapa ett mer språkbevarande klimat. Det är viktigt att minoriteterna själva medverkar och är engagerad i revitaliseringsarbetet. Kulturverksamhet fungerar ofta som en väg till ny kunskap och främjar dialog, inflytande och skapande. Eftersom språket är en bärare av kulturen är det viktigt att på olika sätt främja kulturyttringar. Kravet på det allmänna att främja de nationella minoriteternas språk och kultur innebär att aktiva åtgärder ska vidtas, att främja minoriteters språk och kultur handlar också om att arbeta för att synliggöra dessa i samhället och öka den allmänna medvetenheten om minoriteterna.

5.1 Lagstiftning och författningskommentarer

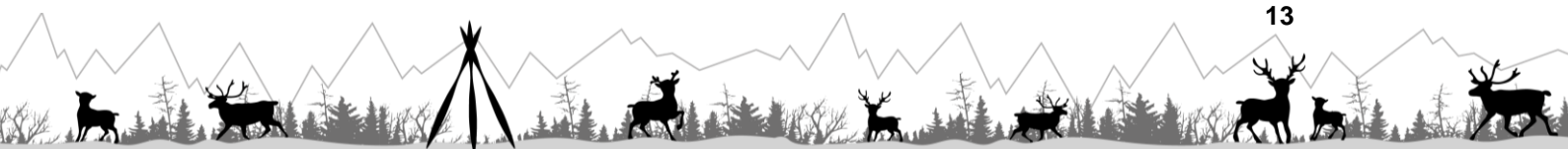
SFS 2009:724, 4§ I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

Ur författningskommentarerna: I språklagen anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. De nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur ska främjas av det allmänna, begreppet kultur innefattar även språk.

Med det allmänna avses offentlig verksamhet som utövas genom staten, kommunerna eller landstingen. Främja avses att det allmänna genom aktiva åtgärder och handlingar ska stödja språkens och kulturens fortlevnad.

Barn som tillhör nationella minoriteter får utveckla sin egna minoritetskulturella identitet och sitt minoritetsspråk. Denna utveckling ska beaktas särskilt när beslut fattas som kan komma att påverka barn. Bestämmelsen bygger på Sveriges åtaganden enligt ramkonvention, minoritetsspråkskonventionen och FN:s barnkonvention. Barnkonventionen blev svensk lag den 1 januari 2020, SFS 2018:1197 (Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter).

Språklagen (SFS 2009:600), 8§ Det allmänna har ett särskilt ansvar att främja de nationella minoritetsspråken. 14§ Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. -Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801), 5§ Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

- 1. de nationella minoritetsspråken,*
- 2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och*
- 3. lättläst svenska.*

5.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

Tvåspråkig skyltning (sydsamiska och svenska) visar att språken har lika värde och samma status, tvåspråkig skyltning skall finnas både i ute- och inomhusmiljöer i kommunala byggnader. Samernas nutida och historiska närvaro samt deras språk och kultur behöver aktivt synliggöras i Dorotea kommun, som en del av vårt gemensamma svenska kulturarv. Den samiska kulturen skall vara en naturlig del av kulturutbudet inom kommunen. Samernas möjlighet att behålla och utveckla sitt språk samt sin kultur skall främjas genom olika kulturinsatser, barns utveckling och kultur skall särskilt främjas. Vända den negativa språkbytesprocessen och påbörja revitalisering av minoritetsspråken. Övriga minoritetsspråk och dess kultur skall även främjas i kommunen.

5.3 Riktlinjer och aktiviteter

- Synliggöra samiska flaggan genom att flagga den samiska flaggan på samiska flaggdagar.
- Köpa in samisk litteratur till förskoleverksamhet och äldreomsorg vid behov (om budget tillåter även till biblioteket).
- Fortsatt skyltning på sydsamiska av kommunala fastigheter och byggnader.
- Vägmarken/vägskyltar som lokaliseringmärken skall även finnas på sydsamiska.
- Ordna med samiska föreläsare och samiska kulturarrangemang.
- Stimulera till kulturarrangemang med det samiska språket i fokus.
- Aktiviteter för samiska barn och ungdomar där de får ta del av det samiska språket och kulturen.
- Samiska informationskvällar och föreläsningkvällar för den samiska befolkningen och allmänheten.
- Synliggöra samisk kultur och samiska sevärdheter.
- Biblioteket skall aktivt söka nytutgiven samisk litteratur för barn och vuxna som behöver införskaffas.
- Skapa nya mötesplatser, språkarenor och stimulera aktiviteter som lyfter den samiska kulturen och språket.
- Främja samiska revitaliseringsinsatser.
- Stimulera samerna att utveckla och använda samiska samt ordna möjlighet att lära sig språket.

- Ge stöd för att främja olika samiska kultur- och språkinsatser, om budget tillåter.

6. Inflytande och delaktighet

Samråd och delaktighet är grundläggande principer i Europarådets minoritetskonventioner. Att stärka de nationella minoriteternas inflytande är också ett av den svenska minoritetspolitikens huvudmål. Redan i propositionen *Nationella minoriteter i Sverige (Prop. 1998/99:143)* framhölls att de nationella minoriteterna själva är bäst lämpade att se den egna gruppens behov och önskemål. Det är därför väsentligt att det förs en dialog mellan myndigheter på olika nivåer och de nationella minoriteterna inom alla åldrar. Med en språk- och kulturinventering samt en samisk samrådsgrupp som grund skapas en handlingsplan för det fortsatta minoritetsarbetet i rätt riktning. Språk- och kulturinventeringen ska ske i enlighet med Personuppgiftslagen (*SFS 1998:204, PuL*), som syftar till att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks när personuppgifter behandlas.

6.1 Lagstiftning och författningskommentarer

SFS 2009:724, 5§ Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med minoriteterna i sådana frågor.

Samråd enligt första stycket ska ske genom att förvaltningsmyndigheten för en strukturerad dialog med de nationella minoriteterna i syfte att kunna beakta deras synpunkter och behov i myndighetens beslutsfattande.

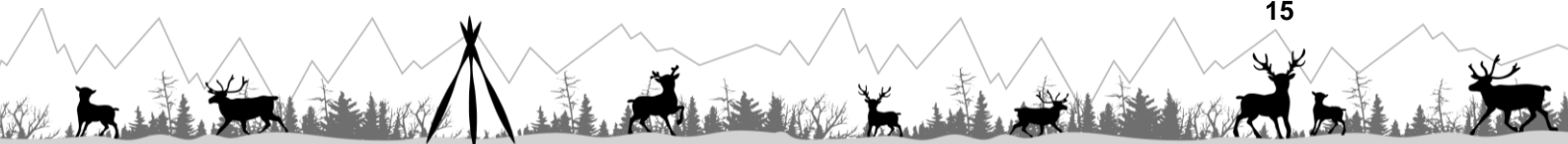
Ur författningskommentarerna: Kommunala förvaltningsmyndigheter ska samråda nationella minoriteterna, även med personer som tillhör de nationella minoriteterna men som inte är organiserade inom föreningslivet så långt det är möjligt. Ge nationella minoriteterna möjlighet till inflytande även i andra former än genom samråd. Samrådsförfarandet bör vara att de nationella minoriteternas synpunkter verkligen ska kunna beaktas i myndigheternas beslutsfattande. Det innebär att myndigheter bör samråda med de nationella minoriteterna i ett skede där det fortfarande är möjligt att påverka ett kommande beslut.

SFS 2009:724, 5a§ Förvaltningsmyndigheter ska särskilt främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta till deras förutsättningar.

Ur författningskommentarerna: Paragrafen syftar till att öka barns och ungas möjligheter till inflytande i frågor som berör dem. Anpassa former för samråd, därför överväga alternativ till de sedvanliga formerna för samråd, det kan ske genom att de unga söks upp i sin egen miljö, t.ex. i skolan, på fritidsgårdar, i idrottsföreningar eller sociala medier.

SFS 2009:724, 5b§ Kommuner och landsting ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete. Uppgifter om mål och riktlinjer som har antagits enligt första stycket ska på begäran lämnas till den myndighet som har uppföljningsansvar enligt 20 §.

Ur författningskommentarerna: I paragrafen anges en skyldighet för kommuner och landsting att anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete, samt att på begäran

lämna uppgifter till uppföljningsmyndighet. Skyldigheten regleras att anta mål och riktlinjer förenas med en skyldighet för kommuner och landsting att på begäran lämna uppgift till uppföljnings-myndigheten om vilka mål och riktlinjer de har antagit för sin minoritetspolitiska verksamhet.

6.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

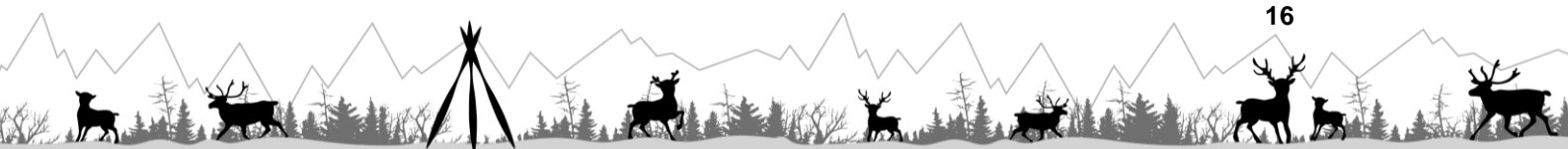
Den som tillhör en minoritetsgrupp skall känna sig väl bemött och respekterad vid kontakter med kommunen. Nationella minoriteter skall få inflytande i frågor som berör dem och samråd skall förekomma i samband med frågor som berör minoriteterna. Minoritetshandlingsplan och verksamhetsplaner för samiskprofilerad förskola-pedagogisk omsorg-skola och äldreomsorg revideras vart fjärde år och skall ligga till grund för det minoritetspolitiska arbetet i kommunen.

6.3 Riktlinjer och åtgärder

- Den samiska samrådsgruppen som bistår samiska samordnaren gällande minoritetslagen, består av representanter från den samiska befolkningen i Dorotea kommun, Voernese Sameby och Vilhelmina Södra Sameby. Samisk samordnare och dennes chef sitter med i samrådsgruppen som kommunens tjänstemän. Samordnarens chef är ordförande och den samiska samordnaren är sammankallande, protokollförare och samrådsmötets föredragare. Den samiska samrådsgruppen skall ersättas (enligt förtroendevaldas ersättningssystem) med reseersättning, timersättning och bilersättning (enligt statlig norm).

Den samiska samrådsgruppens roll är bland annat:

- o Bistå vid revidering av handlingsplan samt övriga planer.
- o Förslagsrätt.
- o Beslutsrätt.
- o Beslutsrätt gällande budget och statsbidragets användning.
- Kommunen skall skapa strukturerade och regelbundna samrådsmöten med berörda minoriteterna i frågor som berör dem, ge samråden politisk förankring.
- Kommunen skall anordna samrådsmöten med representanter från samebyarna Vilhelmina Södra och Voernese, när det gäller frågor som berör dem.
- Språk- och kulturinventera vilka minoriteter, vilka språkkunskaper som finns inom kommunen, behov och önskemål, behov av samiska inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Språk- och kulturinventera vilka språkkunskaper som kommunens anställda har. Språk- och kulturinventeringen bör ske i första hand via enkäter eller via webben, inventeringen skall genomföras med jämna mellanrum.

Enkäterna inriktar sig på:

- o Förskoleverksamhet.
- o Äldreomsorg.
- o Kommunanställda.
- o Allmän befolkning.

7. Rätten att använda samiska, meänkieli och finska hos myndigheter

Kommuner i förvaltningsområden ska kunna kommunicera skriftligt och muntligt på finska, meänkieli respektive samiska med enskilda. Det räcker inte att myndigheten har personal med språkkunskaper, personalen ska också ha den kunskap som krävs för att handlägga de ärenden som kommer in. Det är därför mycket viktigt att sträva efter en god och utbredd kunskap i minoritetsspråken bland kommunens egen personal, detta gäller även utanför förvaltningsområden. Det kräver att kommunen har kännedom dels om minoriteternas behov av och efterfrågan på minoritetsspråkig service, dels om personalens språkkunskaper och önskan att använda språket i arbetet. Här är resultatet efter språk- och kulturinventeringen en viktig faktor. Kunskaper i minoritetsspråken bör alltså beaktas när ny personal rekryteras och det är därför viktigt att personalavdelningen är involverad i kommunens minoritetsarbete.

7.1 Lagstiftning och författningskommentarer

SFS 2009:724, 8§ Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

Ur författningskommentarer: Rätten att använda minoritetsspråket omfattar bara ärenden som har anknytning till förvaltningsområdet genom t.ex. att den enskilde är bosatt inom området, att ärendet rör en verksamhet som bedrivs inom området eller en fastighet som är belägen inom området. Rätten att använda minoritetsspråket avser såväl muntliga som skriftliga kontakter i enskilda ärenden. Myndigheten ska sträva efter att även i övrigt bemöta enskilda på finska, meänkieli respektive samiska. Blanketter och informationsblad avsedda för allmänheten ska också kunna översättas till finska, meänkieli och samiska eller till tvåspråkiga versioner, när behov av detta bedöms föreligga.

SFS 2009:724, 9§ Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

Ur författningskommentarer: Bestämmelsen reglerar rätt att använda minoritetsspråk utanför förvaltningsområdena i ärenden utan anknytning till förvaltningsområdet för språket. En förutsättning att få använda finska, meänkieli respektive samiska utanför förvaltningsområdena är att myndigheten har tillgång till personal som är behörig att ta hand om den enskildes angelägenhet och som behärskar språket i fråga.

SFS 2009:724, 11§ Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Ur författningskommentarer: Förvaltningsmyndigheter ska, oavsett om de tillhör något förvaltningsområde verka för att det finns tillgång till personal som behärskar minoritetsspråket, där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten. Att verka för innebär i detta sammanhang att förvaltningsmyndigheten aktivt ska beakta behovet av personal som behärskar dessa språk och vid behov söka aktivt efter sådan personal.

SFS 2009:724, 12§ Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Ur författningskommentarer: I bestämmelsen anges att den enskildes rätt att använda finska, meänkieli och samiska kan begränsas till viss tid och plats, då tolk eller språkkunnig personal kan finnas tillgänglig.

7.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

Dorotea kommun skall vara förberedd inför att muntligen eller skriftligen svara på de samiska språken. Upprätta fungerande rutiner för att tillgodose samernas rätt att använda samiska i kontakt med kommunen.

7.3 Riktlinjer och åtgärder

- Viss översättning av exempelvis blanketter, allmän information, broschyrer, hemsida skall ske.
- Beakta kunskaper i samiska och övriga nationella minoritetsspråk vid nyrekryteringar och kunskaper i nationella minoritetsspråk ska anges som en merit i platsannonser.
- Om det saknas personal som behärskar samiska är kommunen skyldig att vidta aktiva åtgärder för att ombesörja detta.
- Bestämma tid, plats och telefontid för språklig service. Därefter informera tydligt om när, var och hur den ges.
- Utfärda rutiner och lättillgänglig information så att kommunväxeln och övrig personal vet hur de ska behandla frågorna.
- Språk- och kulturinventera samisktalande personal inom kommunens verksamheter.

- Ge personalen möjlighet till samiskspråkig- och kulturutbildning, om det behövs inom deras yrkesroll.
- Genomför utbildningsinsatser, temadagar och informationsmöten som syftar till att öka kunskapen om samernas språk och kultur för kommunanställda. Särskilt ska personal inom förskola, skola och äldreomsorg beaktas vid sådana insatser.

8. Samiska, meänkieli och samiska i förskola och viss annan pedagogisk verksamhet

Förskolan är mycket betydelsefull i arbetet för att revitalisera minoritetsspråken och ge barn som tillhör de nationella minoriteterna tillgång till sitt språk och sin kultur. Flerspråkighet skall ses som en styrka, forskning visar att inläring och behärskning av två eller flera språk skapar bättre förutsättningar att lära sig även andra språk. Grunden för barns språkutveckling och den senare språkkompetensen och identiteten läggs i förskoleålder. Personalen skall ges möjligheter och förutsättningar att arbeta med två eller flerspråkiga barn. En annan förutsättning är god tillgång till litteratur och annat material som används i den pedagogiska verksamheten samt annat material som stimulerar, vidareutvecklar personalens pedagogiska möjligheter. En annan viktig aspekt är att även svenskspråkiga barn får möjlighet att bekanta sig med de samiska språken och kulturen. Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur bidrar till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.

8.1 Lagstiftning och författningskommentarer

SFS 2009:724, 17§ Rätten för enskilda att i vissa fall erbjudas förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska regleras i 8 kap. 12 a § och 25 kap. 5 a § skollagen (2010:800).

Ur författningskommentarer: Paragrafen ger upplysning om att bestämmelser om rätt till förskola och viss annan pedagogisk verksamhet på finska, meänkieli eller samiska finns i skollagen.

I skollagen 8 kap. Förskola på nationella minoritetsspråk återfinns i paragraf 12a§ *En hemkommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.*

Vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn ska tillfrågas om de önskar plats i sådan förskola som avses i första stycket.

Ur författningskommentarer: Paragrafen är ny i skollagen from 1 januari 2019 och med att regleringen av rätten till förskola på minoritetsspråk överförs från minoritetslagen till skollagen. En väsentlig del innebär att kommuner i förvaltningsområden ska, om så begärs, tillhandahålla

som lägst en väsentlig del av verksamheten på finska, meänkieli respektive samiska. Ändringen motsvarar Sveriges åtaganden enligt artikel 8 punkt 1.a.iii i språkstadgan. Vad som är en väsentlig del av verksamheten utvecklas inte i språkstadgan. Det övergripande syftet med stadgan är emellertid att skydda och främja minoritetsspråken och utgångspunkten måste därför vara att omfattningen av utbildningen på minoritetsspråket bör vara sådan att den bidrar till att minoritetsspråken bevaras, utvecklas och förs vidare till nya generationer. Kommuner uttryckligen ska tillfråga vårdnadshavare som ansöker om förskoleplats för sitt barn om de önskar plats i sådan förskola i vilken utbildningen bedrivs på det eller de minoritetsspråk inom vars förvaltningsområde kommunen ingår.

I skollagen 25 kap. Annan pedagogisk verksamhet finns 5a§ *En kommun som ingår i ett förvaltningsområde enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk och som tillhandahåller sådan verksamhet som anses i 2 eller 5 § ska sträva efter att erbjuda barn, vars vårdnadshavare begär det, plats i sådan verksamhet där hela eller en väsentlig del av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. Om kommunen erbjuder verksamhet enligt 2 eller 5 § ska vårdnadshavare som ansöker om sådan verksamhet tillfrågas om de önskar plats i verksamhet som bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.*

Om en kommun som ingår i ett förvaltningsområde anordnar öppen förskola enligt 3 § ska kommunen, om det finns sådan efter frågan, sträva efter att erbjuda hela eller en väsentlig del av verksamheten på finska, meänkieli respektive samiska.

Ur författningskommentarer: Paragrafen är ny i och med att regleringen av rätten till viss annan pedagogisk verksamhet på minoritetsspråk överförs från minoritetslagen till skollagen från den 1 januari 2019. Bestämmelsen tar sikte på sådan pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola i 2 § (t.ex. familjedaghem), öppen förskola enligt 3 § och sådan omsorg som erbjuds under tid då förskola inte erbjuds i 5 § (t.ex. s.k. nattis).

Artikel 30 i barnkonventionen, som Sverige ratificerat 1990 och som blev svensk lag den 1 januari 2020, SFS 2018:1197 (Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter) står det:

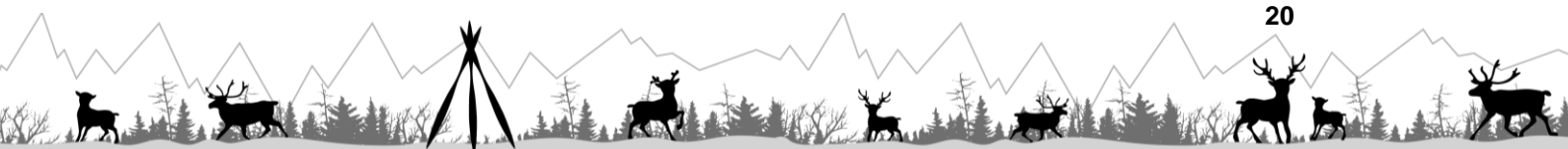
I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk.

År 2010 ratificerad Minoritetsspråkskonventionen i Sverige. Artikel 8;

1. att tillhandahålla en väsentlig del av förskoleundervisning på ifrågavarande landsdels- eller minoritetsspråk.

8.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

Inom förskolan skall aktivt arbete bedrivas för att samiskspråkiga barn och elever ska ges möjlighet att bli/förbli tvåspråkiga. En förutsättning för det är

att föräldrarna är informerade om barnens rättigheter, samt att modersmåls lärare och förskolepersonal skall ha god språk- och kulturkompetens. Därför är det viktigt att bedriva en förskoleverksamhet där det samiska och svenska språket samt de två kulturerna har lika värde. Genom att förskolan har en tydlig samisk språkmiljö och vara en trygg språkarena för de samiska barnen. Kommunen ska arbeta medvetet och planmässigt med att organisera samisk förskoleverksamhet och samråda med förskolearbetsgupp.

Inom Dorotea kommun finns en ”Verksamhetsplan för samiskprofilerad förskoleundervisning, pedagogisk omsorg och samisk undervisning i grundskolan” som innehåller riktlinjer, åtgärder samt aktiviteter och skall vara ett stöd i minoritetsarbetet samt följas av berörda verksamheter. Riktlinjer och åtgärder under 8.3 är hämtade ur ovanstående verksamhetsplan.

8.3 Riktlinjer och åtgärder

- Samiska barn skall erbjudas förskoleverksamhet/pedagogisk omsorg helt eller en väsentligt del på samiska i Dorotea kommun.
- Dorotea kommun skall erbjuda samiska barn vars vårdnadshavare begär det plats på den samiskprofilerade förskoleavdelningen eller pedagogiska omsorgen.
- Målet är att minst en samisktalande och kulturkompetens förskolepersonal på 100% skall finnas anställd inom Dorotea kommun, för att kunna tillgodose samisk förskoleverksamhet både på den samiskprofilerade förskoleverksamheten och den pedagogiska omsorgen i Borgafjäll.
- Om det saknas personal som behärskar samiska är kommunen skyldig att vidta aktiva åtgärder för att ombesörja detta.
- Förskolepersonal skall kunna placeras om inom egen organisation, beroende på vart behoven finns.
- Samiskprofilerade förskoleavdelningen och pedagogiska omsorgen skall jobba för de samiska barnens tvåspråkighet och modersmål. Verksamheterna skall arbeta med den samiska kulturen och samiska traditioner som hör samma med samiska språket.
- All förskolepersonal skall ges tillfälle att få information, samisk språk- och kulturförståelse, för att öka förståelsen och kunskapen om samer. Fokus skall vara på den personal som jobbar på den samiskprofilerade förskoleavdelningen och pedagogiska omsorgen.
- Dorotea kommun skall se fördelar med utbyte av kunskap, lösningar och samarbete mellan andra närliggande samiska förvaltningskommuner.
- Dorotea kommun skall lösa bristen på personal med kunskaper i minoritetsspråk genom att samiska språket och samisk kultur skall vara meriterande vid ny rekrytering. Även andra minoritetsspråk bör tas i beaktande.

- Dorotea kommun skall erbjuda generell information om minoritetsspråkslagstiftningen på samiska och svenska både på webben och via broschyrer.
- Samiska föräldrarna skall kunna ansöka om förskoleverksamhet och pedagogisk omsorg på samiska via ansökningsblanketten.
- Översätta beslut och information till samiska om så önskas, även se till att tolk finns om så önskas.
- Se över om man behöver köpa in, låna eller hyra kompletterande/tekniska hjälpmedel.
- Det skall finnas samiska inomhus- och utomhusmiljöer i anslutningen till samiskaprofilerade förskolan och pedagogiska omsorgen i Borgafjäll.
- Samiska förskolebarn skall få möjligheten att delta på språkbud och på språk- och kulturveckor i Snåsa respektive Hattfjelldal eller annan ort, för att stärka sin identitet, kultur och tvåspråkighet.
- Tillsätta en samisk förskolearbetsgrupp, bestående av förskolechef, förskolepersonal, samiska föräldrar och samisk samordnare. Den samiska förskolearbetsgruppen skall träffas kontinuerligt för att planera och samråda om den samsikprofilerade verksamheten, exempelvis teman, arrangemang, övriga önskemål.
- Servera samisk mat på den samiskprofilerade förskoleavdelningen och pedagogiska omsorgen.

9. Modersmålsundervisning och integrerad samisk undervisning i grundskola

Även grundskolan är mycket viktig i arbetet för att främja de nationella minoriteternas språk och kultur samt behålla/utveckla tvåspråkighet. Det handlar om att värna om sitt eget språk och sin egen kultur, språket har en viktig sammanhållande funktion och stärker den enskilde eleven, många av de samiska traditionella kunskaperna finns bevarade i språket. Skolan har ett särskilt ansvar för de nationella minoriteternas språk och kultur hålls levande. Det gäller undervisning om minoriteternas språk, kultur, religion och historia, men också undervisning i minoritetsspråken. De nationella minoriteterna har bott i Sverige under lång tid, de har en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet och det är en viktig del av deras historia och kulturarv som alla elever ska ha kunskap om.

9.1 Lagstiftning och författningskommentarer

I Skollagen (SFS 2010:800), 9 Kap. Förskoleklassen, gällande Modersmål. 10§
Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

10 Kap. Grundskolan, gällande Modersmålsundervisning. 7§ *En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om*

- 1. språket är elevens dagliga umgängespråk i hemmet, och*
- 2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.*

En elev som tillhör någon av de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning i elevens nationella minoritetsspråk.

I Skolförordningen (SFS 2011:185), 12 Kap. Sameskolan gällande, Integrerad samisk undervisning i grundskolan. 13§ *En huvudman för grundskola får anordna samisk undervisning för samiska elever i sin grundskola, om huvudmannen och Sameskolstyrelsen ingår avtal om det. Med samisk undervisning avses undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska utöver den undervisning som anordnas som modersmålsundervisning i samiska.*

14§ *Utbildningen för de samiska eleverna ska integreras med motsvarande utbildning för andra elever i grundskolan. Den samiska undervisningen får förläggas till tid utanför den garanterade undervisningstiden.*

9.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

Huvudmannen skall erbjuda modersmålsundervisning till alla elever som tillhör en nationell minoritet och även bekosta den. Kommunen ska verka för att det samiska språket och den samiska kulturen ska bli en naturlig del av skolverksamheten. Verka för att skolmiljön ska vara tilltalande och fri från fördomar, mobbning och diskriminering. Inom grundskolan skall aktivt arbete bedrivas för att samiskspråkiga barn och elever ska ges möjlighet att bli/förbli tvåspråkiga.

Inom Dorotea kommun finns en ”Verksamhetsplan för samiskprofilerad förskoleundervisning, pedagogisk omsorg och samisk undervisning i grundskolan” som innehåller riktlinjer, åtgärder samt aktiviteter och skall vara ett stöd i minoritetsarbetet samt följas av berörda verksamheter. Riktlinjer och åtgärder under 9.3 är hämtade ur ovanstående verksamhetsplan.

9.3 Riktlinjer och åtgärder

- Grundskolan skall jobba för de samiska barnens modersmål och underlätta för barnens tvåspråkighet.
- Samiska traditioner och kultur skall vara ett naturligt inslag i grundskolan i Dorotea kommun.
- Dorotea kommun skall lösa bristen på personal med kunskaper i minoritetsspråk genom att samiska språket och samisk kultur skall vara meriterande vid ny rekrytering. Även andra minoritetsspråk bör tas i beaktande.
- Se över om man behöver köpa in, låna eller hyra tekniska/kompletterande hjälpmedel.

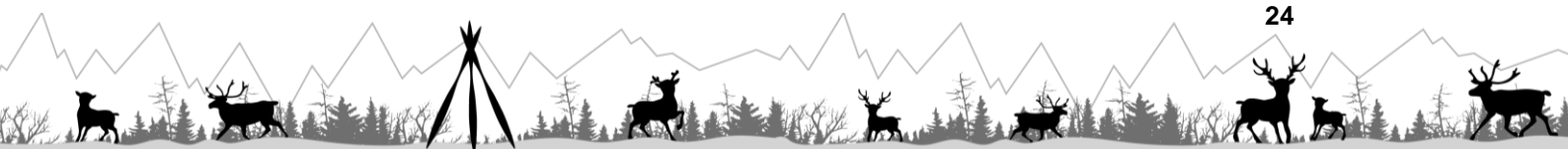

- Ansökningsblankett gällande modersmål skall finnas inom grundskolan.
- Erbjuder generell information om rättigheterna till modersmål och samisk integrerad undervisning på webben.
- Att lärare inom grundskolan skall ges tillfälle att få information, samisk språk- och kulturförståelse, för att öka förståelsen och kunskapen om samer.
- Dorotea kommun skall vid behov se fördelar med utbyte av kunskap, lösningar och samarbete mellan andra närliggande samiska förvaltningskommuner om problem uppstår vid modersmålsundervisning.
- Dorotea kommun skall erbjuda samiska i Språkval och Modersmål för samiska elever.
- Skolan skall ansöka till Sameskolstyrelsen om Samisk integrerad undervisning och teckna avtal, om så att en förälder önskar det till sitt barn i Dorotea kommun.
- Samiska elever skall få möjligheten att delta på språkbad och på språk- och kulturveckor i Snåsa respektive Hattfjeldal eller annan ort, för att stärka sin identitet, kultur och tvåspråkighet. Rektor beslutar i ärendet och hela elevens skolsituation skall tas i beaktande vid beslutet.
- Samiska elever skall få möjligheten till ledigt för att ta till sig traditionell kunskap på annan plats än skolan för kulturbärande lärande. Rektor beslutar i ärendet och hela elevens skolsituation skall tas i beaktande vid beslutet.
- Anordna/inred ett samiskt rum på skolan där samisk undervisningen sker.
- Att möjliggöra så att samiska elever kan delta på samiska språk- och kulturarrangemang i kommunen, samt närliggande kommuner. Rektor beslutar i ärendet och hela elevens skolsituation skall tas i beaktande vid beslutet.
- Rektorer (ev. andra funktioner) och vårdnadshavare till samiska elever skall träffas en gång per/läsår på ett samiskt föräldramöte för att informera och samråda om modersmålsundervisningen samt annan skolaktivitet som stöder och främjar elevernas språk och kultur.
- Servera samisk mat på grundskolan på Samernas Nationaldag, samt vid fler tillfällen under läsåret.

10. Samiska, meänkieli och finska i äldreomsorg

Äldre kvinnor och män inom särskilt boende och hemtjänst skall äga rätten att bemötas på sitt eget minoritetsspråk. Samiska traditioner, kultur och mathållning skall vara ett naturligt inslag i samisk äldreomsorg. I minoritetslagen 18a-c§, handlar om att alla människor har en värdig och trygg omsorg på ålderns höst. Att vistas i en miljö där personal och boende talar ens modersmål och har gemensamma erfarenheter kan betyda mycket för den som är äldre och kanske sjuk. I detta sammanhang är inte bara den rent språkliga delen viktig utan också de kulturella symbolerna och värdena mycket viktig enligt Socialstyrelsen. Inte alla samer talar samiska, men de kan ändå ha en stark samisk identitet och kulturtillhörighet, för dessa äldre är det andra saker

än språket som konstituerar tillhörigheten. Socialstyrelsen skriver att det kan vara lättare att erbjuda en kulturellt anpassad verksamhet än en som också innefattar personal med som talar samiska.

Inom Dorotea kommun finns en ”Verksamhetsplan för samisk profilerad äldreomsorg” som innehåller riktlinjer, åtgärder samt aktiviteter och skall vara ett stöd i minoritetsarbetet samt följas av berörda verksamheter. Riktlinjer och åtgärder under 10.3 är hämtade ur ovanstående verksamhetsplan.

10.1 Lagstiftning och författningskommentarer

18§ En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få belä eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska.

Ur författningskommentarer: Kommuner i förvaltningsområden ska, om så begärs, tillhandahålla som lägst en väsentlig del av verksamheten på finska, meänkieli respektive samiska. Begreppet väsentlig del har för äldreomsorgens del inte någon explicit grund i ett internationellt åtagande. Begreppet motsvaras dock väl av Sveriges övergripande internationella åtaganden och ligger i linje med bestämmelsens bakomliggande syfte.

18a§ En kommun som inte ingår i något förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få belä eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska, om kommunen har tillgång till personal med sådana språkkunskaper. Detsamma gäller för en kommun som ingår i ett förvaltningsområde för ett visst språk vad gäller övriga språk.

Ur författningskommentarer: Kommuner som inte ingår i något förvaltningsområde som kommuner som ingår i ett eller flera förvaltningsområden för ett visst språk, förutsatt att kommunen har tillgång till personal som har kunskaper i det språk som äldreomsorgen begärs på. För den sistnämnda kommunen gäller skyldigheten i förhållande till övriga språk, dvs. utöver det språk inom vars förvaltningsområde kommunen ingår.

18b§ Kommunen ska inom ramen för sådan omsorg som erbjuds enligt 18 och 18 a §§ beakta de äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet.

Ur författningskommentarer: Kommunen ska vid sidan av det språkliga behovet även beakta den äldres behov av att upprätthålla sin kulturella identitet. Detta kan ske på många olika sätt som behöver anpassas efter den äldres förutsättningar och lokala förhållanden. Det kan exempelvis handla om att kommunen i omsorgen tillhandahåller traditionell musik och mat, kulturella inslag, särskilda inredningsdetaljer eller samarbeten med aktörer från de nationella minoriteternas civila samhälle. Det är även lämpligt att den personal som tjänstgör i verksamheten har särskild kulturkompetens.

18c§ Kommunen ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till sådan service och omvårdnad som anges i 18 och 18a §§.

Ur författningskommentarer: Kommuner ska informera den som ansöker om bistånd inom ramen för äldreomsorgen om möjligheterna till äldreomsorg på minoritetsspråk. Det är viktigt att informationen lämnas i samband med ansökan, därigenom tydliggörs vilka konkreta rättigheter den äldre har ifråga om äldreomsorgen.

I socialtjänstlagen 5 kapitlet återfinns, 6§ *Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.*

Kommunen ska planera sina insatser för de äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra sambällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor.

10.2 Kortsiktiga och långsiktiga mål

Dorotea kommun skall arbeta aktivt för att bemöta behoven gällande de äldre samernas behov. Omvårdnadspersonal skall ha god samisk språk- och kulturkompetens. Samiska och svenska språket samt de två kulturerna skall ha lika värde. Kommunen ska arbeta medvetet och planmässigt med att organisera samisk äldreomsorg, samråda med vård-/omsorgsarbetsgrupp.

10.3 Riktlinjer och aktiviteter

- Erbjuder hemtjänst och särskilt boende helt eller en väsentligt del på samiska. Den äldre som önskar särskilt boende på samiska, skall få möjlighet att få plats på den samiskprofilerande avdelningen i mån av plats.
- Äldre kvinnor och män inom särskilt boende och hemtjänst i Dorotea kommun skall äga rätten att bemötas på sitt eget minoritetsspråk. Samiska traditioner, kultur och mathållning skall vara ett naturligt inslag i samiskprofilerad äldreomsorg.
- Målet är att minst en samisktalande och kulturkompetens personal skall finnas anställd på 100% inom äldreomsorgen i Dorotea kommun, för att kunna erbjuda service och omvårdnad på samiska, både inom särskilt boende, hemtjänst och uppsökande verksamhet.
- Dorotea kommun skall lösa bristen på personal med kunskaper i minoritetsspråk genom att samiska språket och samisk kultur skall vara meriterande vid ny rekrytering. Även andra minoritetsspråk bör tas i beaktande.
- Tillsätta en samisk vård-/omsorgsarbetsgrupp, bestående av verksamhetschef, omvårdnadspersonal, samisk senior och samisk samordnare. Den samiska arbetsgruppen skall träffas kontinuerligt för att planera verksamheten, exempelvis teman, arrangemang, övriga önskemål.
- Om det saknas personal som behärskar samiska är kommunen skyldig att vidta aktiva åtgärder för att ombesörja detta.
- Omvårdnadspersonal skall ges tillfälle att få information och kompetensutveckling inom, samisk språk- och kulturförståelse, för att öka

HANDLINGSPLAN - samiskt förvaltningsområde

Datum: 2018-12-20

förståelsen, kunskapen och minska fördomar om samer.

- Omvårdnadspersonal skall kunna placeras om inom verksamheten, beroende på vart behoven finns.

- Dorotea kommun bör vid behov se fördelar med utbyte av kunskap, lösningar och samarbete mellan andra närliggande samiska förvaltningskommuner.
- Dorotea kommun skall erbjuda generell information om rättigheter på samiska och önskvärt är det om flera informerar om möjligheten att få äldreomsorg på minoritetsspråk.
- Det skall finnas samiska inomhus- och utomhusmiljöer i anslutningen till den samiskprofilerade äldreomsorgen.
- Se över om man behöver köpa in, låna eller hyra tekniska hjälpmedel som tex. PEN-Pal.
- Dorotea kommun skall se till att tolk finns om så önskas.
- Samråda med minoriteterna i frågor som berör dem, där bland annat äldreomsorg.
- Erbjuder blandad månadsverksamhet i anslutning till samiskprofilerade omvårdnadsavdelningen.
- Anhöriga och/eller de äldre skall kunna ansöka om äldreomsorg på samiska och övriga minoritetsspråk via ansökningsblanketten.
- Fråga personer med samisk bakgrund om de vill ha tolk i samband med utredning om bistånd.
- Fråga om den äldre vill ha äldreomsorg på samiska språket vid biståndsbedömningen.
- Översätta biståndsbeslut till samiska om så önskas.
- Informera om minoriteternas rättigheter och delge information i form av broschyrer och på webben.
- Servera samisk mat på den samiskprofilerade äldreomsorgsavdelningen samt inom hemtjänsten där det efterfrågas inom kommunen.

11. Uppföljning och uppdatering

Denna handlingsplan skall följas upp och revideras vart 4:e år precis som verksamhetsplanerna för förskola-pedagogisk omsorg-grundskola och äldreomsorg. Nästa revideringen sker 2022/2023 av samiska samordnaren, så att denna handlingsplan följer mandatperioden i Dorotea kommun. Handlingsplanen skall sedan samrådas med den samiska samrådsgruppen och dess tjänstemän. Handlingsplanen är ett dynamiskt verktyg och smärre justeringar/uppdateringar under planperioden kan ske.

12. Referenser

SOU 2006:19, Att återta mitt språk. Åtgärder för att stärka det samiska språket.

SOU 2017:60, Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik.

SOU 2017:88, Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik, del 2.

Ramkonventionen, Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

Minoritetsspråkskonventionen, Europeisk stadga om landsdels- eller minoritetsspråk.

Urfolksdeklarationen.

Prop. 2008/99:143, Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna.

Prop. 1999/99:143, Nationella minoriteter i Sverige.

Prop. 2017/18:199, En stärkt minoritetspolitik.

Nationella minoriteters rättigheter. En handbok för kommuner, landsting och regioner.

Samisk språkhandbok för förvaltningsmyndigheter. Sametinget, 2010.

SFS 2009:600, Språklag.

SFS 2009:724, Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

SFS 2009:1299, Förordning om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

SFS 2010:900, Plan- och bygglag.

SFS 2010:800, Skollagen

SFS 2011:185, Skolförordningen.

SFS 2001:453, Socialtjänstlagen.

SFS 2010:1408, Grundlagen/regeringsformen.

Språk- och kulturinventering gjord år 2018 i Dorotea kommun.

13. Bilagor

Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724), inklusive författningskommentarer.

<http://minoritet.se/5102>

Förordning om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:1299).

<https://www.lagboken.se/views/pages/getfile.ashx?portalId=56&docId=602312&propId=5>

Kunskapsbilaga

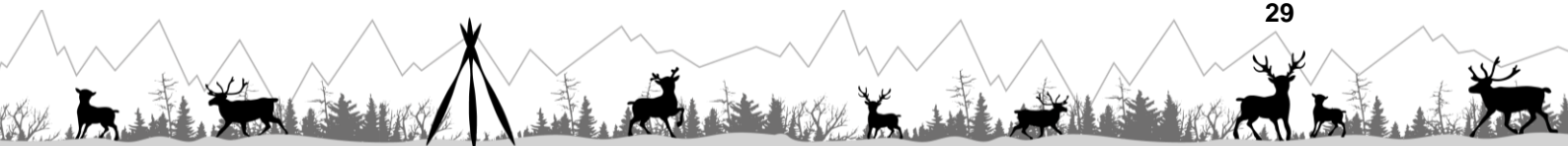
Samiska är ett finsk-ugriskt språk som kan delas in i tre huvudspråk med sammanlagt nio varieteter (dialekter). Huvudspråken är östsamiska som talas på Kolahalvön och nordöstra Finland, centralsamiska som talas i Finland, Norge och Sverige samt sydsamiska som talas i Norge och Sverige.

På svensk sida talas traditionellt fem språkvarieteter: nord-, lule-, och pitesamiska som tillhör det centralsamiska språkområdet samt syd- och umesamiska som tillhör det sydsamiska språkområdet. Dorotea kommun tillhör det sydsamiska språkområde men även andra samiska varieteter förekommer i kommunen. Dorotea kommun är beläget inom det samiska kärnområdet och det sydsamiska språkområde omfattar i stora drag Västerbotten, Jämtland, delar av Härjedalen och Dalarna samt motsvarande på norsk sida. Det sydsamiska språket talas av mycket få samer och anses vara svårt hotat enligt UNESCO:s kriterier. Antalet sydsamisktalande personer är idag cirka 500-800 personer. En förklaring till sydsamiskans utsatthet är majoritetsspråkets dominans och samhällets status.

Det vanligaste scenariot i det sydsamiska området är att nuvarande föräldragenerationen har tappat sitt språk, men att många äldre fortfarande pratar sydsamiska. Behovet av insatser för att revitalisera det sydsamiska språket bedöms vara akut och nödvändigt, för en fortsatt överlevnad.

Lagstiftningen ökar minoriteters rättigheter, samtidigt som aktiva revitaliseringsåtgärder vidtas både på svensk och norsk sida.

I Dorotea kommun finns två samebyar, samebyar är en ekonomisk och administrativ sammanslutning som regleras enligt Rennäringslagen (SFS 1971:437). Vilhelmina södra sameby är den sydligaste fjällsamebyn inom Västerbottens län. Vilhelmina södra sameby har sina åretruntmarker ovan odlingsgränsen i Dorotea och Vilhelmina kommuner medan vinterbetesmarkerna omfattar Åsele, Sollefteå, Kramfors och Örnsköldsviks kommuner.

HANDLINGSPLAN - samiskt förvaltningsområde

Datum: 2018-12-20

Vilhelmina södra samt Voernese samebyar har ett gemensamt samarbete inom renskötelsen speciellt under barmarksperioden. Medlemmarna bor till största del

i Vilhelmina kommun. Inom Dorotea kommun bor större delen av medlemmar från Voernese Sameby (fd. Frostvikens Norra Sameby).

Voernese sameby är den nordligaste fjällsamebyn inom Jämtlands län och gränsar till Vilhelmina Södra Sameby. Voernese sameby har sin åretruntmark inom renbetesfjäll i Strömsunds kommun, inom Dorotea kommun finns flyttleder. Vinterbetesmarkerna omfattar bland annat Strömsund, Sollefteå, Kramfors och Örnsköldsviks kommuner.

Den 25 september 2018 bildades den första sameföreningen i Dorotea kommun, då de hade sitt nybildningsmöte. Sameföreningen heter Kraapohke saemien siebrie (Dorotea sameförening). Syftet är att bedriva samisk ideell verksamhet, tillvarata och främja samiska intressen i kulturella, sociala och språkliga hänseenden. Sprida kunskap och öka medvetenheten om samer i kommunen, arbeta aktivt för att stärka den samiska identiteten och tillhörigheten bland samer.

